



# ПРОМІНЬ ПРОСВІТИ!

E-mail: kmpzt@ukr.net

Число 9 (101)  
травень  
2021 р.

За вас правда, за вас слава і воля святая!

Газета ГО «Криворізьке міське правозахисне товариство»

МИ ТУТ: [HTTP://WWW.KMPZT.ORG.UA](http://www.kmpzt.org.ua) НА ФЕЙСБУЦІ — У ГРУПІ "ПРОМІНЬ ПРОСВІТИ ЄДНАННЯ"

## БАЛКА ПІВНІЧНА ЧЕРВОНА – НА МЕЖІ ЗНИЩЕННЯ



**Б**алка Північна Червона – на перший погляд дивна назва для балки. А все тому, що існує ще й балка Південна Червона, яка, на відміну від північної балки, знаходиться набагато південніше – у Металургійному районі Кривого Рогу. Ця балка зарегульована кількома ставками, схили забудовані, струмок, який протікає балкою, як пише Вікіпедія «...скидає воду у Саксаганський дериваційний тунель підземним штучним водоспадом заввишки — 24 м».

Північній балці, здавалося б, пощастило більше. Довгий час вона перебувала за межами міста, на околиці, подалі від «соціалістичних перетворень». На відміну від заселеного та зарегульованого ставками верхів'я, нижня частина балки з прилеглою рівниною збереглася у первісному природному стані. З часом цивілізація дісталася і сюди. Поруч з'явилися кар'єр та відвали Північного гірничо-збагачувального комбінату. Велику територію між балкою та тодішнім рудником Леніна лісгосп засадив лісом. Вінцем соціалістичних перетворень було розорювання схилів балки, організація там садових товариств та роздавання ділянок під городи у середині 80-х років минулого століття.

Відбувалося це вже в той час, коли (за твердженням тієї ж Вікіпедії) «Вперше ця територія була взята під охорону як геологічний заказник місцевого значення в 1974 році», а відслонення Криворізької серії порід віком близько двох мільярдів років, у статусі геологічної пам'ятки було внесено до переліку геологічних пам'яток України. У балці Північна Червона на ділянці довжиною близько 1000 метрів спостерігається повний геологічний розріз порід Саксаганської світи Криворізької серії, яка (світа) є основною продуктивною товщею Криворізького залізрудного басейну. У Кривбасі це єдине таке місце. Щоправда тепер повний розріз уже не спостерігається. Бо у чиновницькому запалі з надання населенню (читай: електорату) 4-6 соток землі, в результаті розорювання цілинного степу та так званої «рекультивациї», було знищено не тільки більш ніж 100 гектарів цілинного степу, а й засипані відслонення нижньої частини розрізу згаданих порід. А разом з тим була

зруйнована ще одна пам'ятка природи: колонія ластівок берегових на обривистому березі балки.

Згадані пам'ятки природи та територія незайманого цілинного степу навкруг них могли б стати територією унікального ландшафтного заказника, розташованого до того ж на території міста, його окрасою, туристичним об'єктом (за певних обмежень). Але не стали. В результаті у 1983 році (постановою Ради Міністрів УРСР від 12.12.1983 № 495) було створено Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Балка Північна Червона» площею ...аж у 28,3 га (точного місцезнаходження та контуру ділянки в архіві не знайдено). У 1988 році спроба місцевої влади розширити площу заказника загальнодержавного значення закінчилася утворенням заповідної території нижчого рангу, а саме: рішенням Дніпропетровського облвиконкому від 09.06.1988р. № 231 створено ландшафтний заказник місцевого значення «Балка Північна Червона» площею 26,0 га. Знову ж таки, у архівах ніякого плану (чи хоча б схеми!) не знайшлося. На щастя збереглася «Выкопировка плана местности района балки Северная Червоная. м-б 1:5000» Документ був узгоджений головним геологом Криворізької геологорозвідувальної експедиції В.В.Решетняком, керівницею Криворізького відділення Донецького ботанічного саду філії АН УРСР А.Є. Мазур та головним землевпорядником району І.І.Заславським, підписами на плані. План цей у 1988 році надали Миколі Івановичу Коробку у Криворізькій екологічній інспекції. На плані контур охоронної зони охоплює повний розріз порід Саксаганської світи, які відслонюються у притальвеговій частині балки, та вузькі смуги цілинного степу по обох схилах балки. Площа цієї охоронної зони, як зазначено на плані, складає 49,6 га. А сумарна площа обох заказників- загальнодержавного і місцевого – згідно з їхніми засновницькими документами, дорівнює 28,3+26=54,3 га.

Очевидно цей план був узгоджений під розширення території вже існуючого на той час заказника загальнодержавного значення, але щось пішло не так, і в результаті з'явився однойменний заказник

нижчого рангу: місцевого значення. Крім згаданого плану (в оригіналі – «выкопировки»), засвідченого трьома відповідальними особами, ніякого іншого плану чи схеми, судячи з усього, не існувало і не існує. Що не завадило різним інстанціям винаходити чудернацькі контури заповідної території. На генеральному плані Кривого Рогу обидва заказники показані рівновеликими прямокутноподібними фігурами, причому контур заказника місцевого значення чомусь повністю розміщений у лісовому масиві. На плані урочища «Олексіївка» Криворізького лісгоспу контури заказника загальнодержавного значення чудесним способом співпадають з межами лісових кварталів і виділів, але зовсім не співпадають ні з генпланом, ні з «выкопировкой»

Така ситуація склалася через те, що, незважаючи на утворення існуючих на сьогодні заказників, ще у далеких вісімдесятих роках минулого століття, землевпорядні роботи з організації та встановлення меж цих заповідних територій досі не проведені. Землекористувачами цих територій у різний час виступали організації та установи, різні за підпорядкованістю, правами та можливостями. На сьогодні землекористувачем заказника місцевого значення, відповідно до «Положення про ландшафтний заказник місцевого значення «Балка Північна Червона» визначено департамент регулювання містобудівної діяльності та земельних відносин виконкому Криворізької міської ради (на час затвердження Положення у грудні 2000 року – управління містобудування і архітектури). А землекористувачем заказника загальнодержавного значення, відповідно до «Положення про ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Балка Північна Червона», визначено виконком Тернівської районної у місті Кривому Розі ради. Хоча, у листах Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів наголошується, що «... ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Балка Північна Червона» знаходиться у віданні управління містобудування і архітектури виконкому Криворізької міської ради» (на сьогодні – департамент регулювання містобудівної діяльності та земельних відносин виконкому Криворізької міської ради). А на запит нашого правозахисного товариства до Тернівського райвиконкому нами була одержана аргументована відповідь про те, що визначення землекористувачем території ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Балка Північна Червона» виконкому Тернівської районної у місті Кривому Розі ради» ...суперечить чинному Закону України «Про природно-заповідний фонд України», Бюджетному кодексу та делегованим виконкомом районних у місті Кривому Розі радам повноваженням».

У результаті такої плутанини релікт незайманого степу, територія загальною площею більше п'ятдесяти гектарів майже сорок років не має узаконених меж, а статус заповідної має лише на папері у положеннях про заказники та у численних міських та обласних довгострокових програмах «охорони», «формування екологічної мережі», «вирішення екологічних проблем», «екологічної безпеки» тощо; та ще у звітах про успішне виконання цих програм. З року в рік, з програми в програму переходять пункти про виконання робіт зі встановлення меж цих заповідних територій та з винесення їх на місцевість.

З цієї причини заказники не відображені на картах Геокадастру (втім, там немає і інших заповідних територій Кривбасу).

Тож виходить, що до них нікому немає діла...

Така ситуація ледве не призвела до катастрофічних наслідків.

(Продовження на 2-й стор.)

(Продовження. Початок на 1-й стор.)



## БАЛКА ПІВНІЧНА ЧЕРВОНА – НА МЕЖІ ЗНИЩЕННЯ

Так, влітку 2018 року відбулися громадські слухання Звіту з оцінки впливу на довкілля видобутку залізистих кварцитів у кар'єрі, який планувалося розмістити на території (ви не повірите!)...заказника загальнодержавного значення «Балка Північна Червона». Нікому не відоме ТОВ «Кривбас Цемент Пром», зі статутним капіталом у 1000 гривень та юридичною адресою у приватній квартирі на мікрорайоні «Макулан», планувало видобувати ті кварцити у кар'єрі, який збиралися відкрити на території заказника, для використання окислених залізистих кварцитів як добавки при виробництві цементу. А щоб не було зайвого галасу, розгляд Звіту вирішили організувати не у Тернівському районі, де ця розташована територія, на якій і мала відбуватися так звана «планована діяльність» а подальше від балки та ближче до юридичної адреси: на Макула-

ні. І тільки в результаті рішучих дій Миколи Івановича Коробка, який ініціював звернення до Президента за підписами криворізьких депутатів рад різних рівнів, Дніпропетровська обласна рада не погодилася на надання ТОВ «Кривбас Цемент Пром» спеціального дозволу на користування надрами з метою видобування окислених залізистих кварцитів». Питання такого змісту було включено до порядку денного 14 сесії 7 скликання Дніпропетровської обласної ради, пленарне засідання якої відбулося 19.10.2018 року. Незважаючи на прийняте рішення сесії облради про непогодження надання спеціального дозволу, він був таки виданий ТОВ «Кривбас Цемент Пром» Державною службою геології та надр України вже 29.11.2018 року, через 40 днів після прийняття негативного рішення облрадою. На публічній кадастровій карті України

(шар Геонадра, спецдозволи) відображена інформація про спецдозвіл з реєстраційним номером 6297, його дата видачі, назва надрокористувача та контур ділянки надр, який повністю вписується в контур заказника Балка Північна Червона. Заказник опинився на межі знищення. У будь-який момент можуть розпочатися гірничі роботи.

Таким чином, всі попередні дії різних інстанцій (а точніше – їх бездіяльність) були і залишаються (у кращому випадку) чиновницькою байдужістю до долі заказника. А у гіршому – цілеспрямованими діями з метою знищення унікальної заповідної території.

З літа 2020 року розпочався новий етап нищення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Балка Північна Червона». Члени такої собі громадської організації «Скелелазі Кривого Рогу», які багато років використовували вцілілі опори залізничного мосту для тренувань, розпочали «покращення» прилеглої до опор території. Руїни двох залізничних мостів (один із яких збудований ще в кінці 19 століття, а другий – у середині 30-х років 20 століття) разом з частиною залізничних насипів знаходяться на території заказника. Разом зі старими кар'єрами, що знаходяться вище по балці, залишки мостів додають цінності заповідній території, об'єднуючи створене природою і людиною в одне ціле.

Але, як мовиться, що людиною збудоване, те людиною може бути й зруйноване. Руїнувати розпочали у 50-х роках минулого століття, але справу до кінця не довели. Нащадки тих руйнівників справу цю продовжують.

На вцілілих проміжних опорах одного із мостів кілька років тому влаштували криворізькі скелелазі свій скеледром. Знівечили, хоч і не узаконено, але, все ж таки, пам'ятку архітектури, прикріпивши до опори різноманітні причандалля, які використовують в процесі тренування. І довгий час тим задовольня-

лись. А ось влітку минулого року взялися за справу «помічуринськи», не чекаючи милості від природи. Вирубали дерева та куці біля скеледрому, бетонною греблею перегородили струмок, на бетонному постаменті встановили брилу залізистого кварциту, позначивши таким способом тільки їм відоме «місце сили», встановили фанерну будку з літерами М і Ж, вздовж струмка висадили кілька десятків дерев, які не ростуть в балці, влаштували два кострища, і, перевершивши самих себе у перетворенні природи, вліпили...бетонний стовп посеред балки, мовляв, там будуть гніздитися лелеки.

Як з'ясувалося, на травень 2021 року Федерація альпінізму і скелелазіння України запланувала проведення у Кривому Розі Всеукраїнських змагань серед ветеранів пам'яті Є.Щербака. Змагання будуть

ють сміття по всій балці; що діяльність їхню у заказнику (в тому числі, – і майбутні змагання) їм дозволила міська та районна влада. Та й взагалі, мовляв, де докази, що руїни мостів знаходяться на території заказника? А що ви з вашою організацією зробили, – накинулися вони на нас, – Чому не прибираєте сміття, чому не встановили межі заказника, не позначили їх відповідними знаками?..

І невтямки їм, що влада Кривого Рогу (найбільшого міста України із числа не обласних центрів, сталевого серця країни, міста з багатомільярдным бюджетом) вже майже сорок років не спроможна знайти виконавця проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду. Не інакше, як пороблено...

Незабаром (десь за 2 роки) прийде сорокарічний ювілей,



проводитися на згаданому скеледромі, який, повторюю, знаходиться на території ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Балка Північна Червона». Хто не вірить, нехай гляне на Генплан міста Кривого Рогу.

Ось для чого, виходить, проводилося те «покращення»... Воно ще й досі триває. На залишках зруйнованої опори мосту скелелазі-«мічуринці» днями прикріпили табличку з написом: «Залишки катерининської залізниці». Ну, і як же піару? На табличці – емблема організації, QR-код, акаунти в соцмережах. Від «скромності», як мовиться, не помруть, це точно.

У відповідь на висловлене членами нашого товариства обурення діями новітніх «мічуринців» від скелелазіння, керівники Скелелазів Кривого Рогу заявили, що вони займаються благородною справою: спортом; що вони прибира-

який можна буде відзначити міськими змаганнями скелелазів на руїнах залізничних мостів Катерининської та Придніпровської залізниць. «Інфраструктура» для цього (свідчать фото) вже підготовлена.

В цьому числі нашої газети, шановні читачі, ми ще подаємо наукову статтю зі збірки «Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні» і дві публікації вже покійного Миколи Івановича Коробка про проблеми ландшафтного заказника «Балка Північна Червона» у числах нашої газети за 2019-2020 роки.

**Володимир НАЛУЖНИЙ**

**На світлинах:** (на 1-й сторінці) Балка квітує; (на 2-й сторінці): вгорі – ставок з водоспадом, «для качок», в центрі – стовп «для лелек» посеред заказника, внизу – «мангал» для приготування барбекю.

Фото автора



У числі № 15 (59) за серпень 2019 року «Проміня Просвіти Є» була опублікована стаття «Балка Північна Червона як еталон ілюзорного заповідання». Публікація знайшла широкий відгук серед громадськості особливо у Фейсбуці. Ми вирішили доповнити подані раніше матеріали красномовними посиланнями на офіційні джерела, які невідомі звичайному читачеві.

ОТЖЕ, історія землевідведення під організацію Ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Балка Північна Червона» починається з винесення Рішення виконавчого комітету Криворізької міської ради народних депутатів Дніпропетровської області № 17/182 від 19.05.1982 року. За цим рішенням, згаданий виконком вирішив виділити криворізькій міській організації Українського товариства охорони природи під державне будівництво земельну ділянку площею 28,3 га для організації ландшафтного заказника республіканського

вийшла постанова Ради Міністрів УРСР про затвердження заказника, але у влади не було особливого бажання займатися питаннями заповідання. Керівництво рудоуправління ім. Леніна до своїх охоронних зобов'язань ставилося з досадою і, звичайно, жодних рейдів з охорони підпільної території ніколи не організовувало, хоча розпорядилося побудувати на одному із схилів балки паркан з металевої сітки та виставити два охоронних знака. Та ось влітку 1987 року на східному відрізку заповідної балки розпочала-ся масштабна так звана

межевими знаками не означена; природоохоронні аншлаги та інформаційно-охоронні знаки встановлені не в повному обсязі; встановлено факт випасу худоби на території об'єкту; територія, яка прилягає до заказника з північного та північно-західного боку, розорюється, має факт засмічення прилеглої до заповідного об'єкту території побутовими відходами. В ході перевірки встановлено, що картографічні матеріали, якими керуються управління містобудування та архітектури виконкому Криворізької міської ради, управління земельних ресурсів м. Кривого Рогу, не співпадають між собою та різняться у визначенні меж заповідної території з картографічними матеріалами охоронного зобов'язання. У зв'язку з цим КРДЕІ направлені листи на адресу управління земельних ресурсів м. Кривого Рогу та КП «Південурггеологія» щодо встановлення фактичних меж

регіональної державної екологічної інспекції Нагорного В. В. від 19.04.2005 року. В заяві зазначено, що «15 і 16 квітня 2005 року пред-ставники ГЕО «Зелений світ» Тернів-ського району здійснили перевірку стану дотримання охоронного режиму на території державного ландшафтного заказника «Балка Північна Червона». Перевіркою встановлено, що на багатьох ділянках заказника в результаті навмисного палу знищено рослинний трав'яний та чагарниковий покрив, наявні численні сліди викопування кореневищ первоцвітів, мають місце купи пластикового та скляного сміття, явища ерозії схилів балки в результаті розмиву слідів автоколій. Пропонуємо в найкоротший час здійснити спільну перевірку стану дотримання охоронного режиму силами представників держінспекції, нашої громадської організації та правоохоронних органів. У погожі вихідні

## У ЧАРІВНОМУ КОЛІ БЕЗВИХОДИ: ДЕРЖАВНИЙ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДИ ЗІ СТАТУСОМ, ЩО НЕ ДІЄ

значення за рахунок вільних міських земель в районі балки Північної Червоної, відповідно до креслення і акту вибору земельної ділянки від 15 лютого 1982 року. Цим же рішенням було зобов'язано голову міської ради Українського товариства охорони природи тов. Демиденка виконати проект планування відведеної ділянки і надати на погодження в архітектурно-планувальне управління міськвиконкому. Відведення земельної ділянки в натурі і оформлення її відповідною документацією було покладено на архітектурно-планувальне управління міськвиконкому. Рішення залиша-лося чинним строком на 2 роки. З огляду на сучасні норми взаємодії влади і громадськості, зобов'язання владою представника громадськості виконати певні дії волонтерського характеру здаються дивними, але підготовчий етап будівництва заповідного об'єкта було покладено.

14 жовтня 1982 року виконавчий комітет Дніпропетровської обласної ради народних депутатів ухвалив Рішення № 654 «Про заходи з розширення мережі державних заказників на території області», яким просив Раду Міністрів УРСР затвердити державними заказниками республіканського значення території, серед яких названо об'єкт ландшафтного державного заказника «Балка Північна Червона». Заказник передавався під охорону Криворізькому рудоуправлінню ім. Леніна. За два місяці від цього

«рекультивация» (а насправді – виполонення бортів балки з метою виділення земельних ділянок для новостворюваних садових товариств «Огородувач» та «Будівельник»).

Очевидне захоплення території розташування пам'ятки природи республіканського значення «Відслонення порід криворізької серії в балці Північній Червоній», здійснене за вказівкою міського голови Гутовського Г. І., призвело до втрати половини заповідних відслонень, а також – десятків гектарів цілиного степу. Звичайно, жодних офіційних документів про зняття охоронного статусу з названої пам'ятки природи не існує, і на сьогодні ця втрата не лише не розслідувана, а й всіляко замовчується природоохоронними органами. Про справжній стан речей можна судити з відповіді очолюваної старшим радником юстиції Дробіцькою Т. К. Криворізької міжрайонної природоохоронної прокуратури Дніпропетровської області від 26.04.2004 року, № 544 вих. 04, фрагменти якої наведені нижче.

«При перевірці дотримання вимог Закону України «Про природно-заповідний фонд України» на території ландшафтного заказника загальнодержавного та місцевого значення «Балка Північна Червона», який знаходиться під охороною управління містобудування та архітектури виконкому Криворізької міської ради, встановлено, що територія заказника

заповідної території на момент створення ландшафтного заказника «Балка Північна Червона» загальнодержавного та місцевого значення, відповідності фактично займаних територій садових товариств «Огородувач» та «Будівельник» до меж ландшафтного заказника загальнодержавного та місцевого значення «Балка Північна Червона» та наявності геологічних виходів на поверхню, які представляють цінність, на території, прилеглої до заповідного об'єкту в районі відпрацьованого піщаного кар'єру, який було рекультивовано та передано для організації садових товариств. Криворізькою міською природоохоронною прокуратурою, внесені приписи про усунення порушень законодавства про природно-заповідний фонд на вказаних об'єктах природно-заповідного фонду м. Кривого Рогу.»

Зі змісту відповіді можна зробити висновки про те, що це був коли б не єдиний офіційний документ, який можна було б не називати відпискою, проте пізніше з'ясувалося, що наслідки приписів згубилися в байдужих чиновницьких коридорах. Зважаючи на цілковиту відстороненість природоохоронних органів від справи підтримання статусу об'єкта ПЗФ, що перебуває під охороною держави, автору цього допису довелося багато разів звертатися до них із запитами та пропозиціями. Прикладом цього є звернення до начальника Криворізької

дні, зокрема Пасхальні, коли очікуються масові виїзди на природу відпочиваючих, пропонуємо здійснити спільні рейди у тому ж складі комісії».

Заперечень на пропозицію не поступило, але спільних чи не спільних рейдів або встановлень порушників охоронного режиму за всю історію існування заказника не сталося. У 2018 році громадськості Криворіжжя вдалося неймовірними зусиллями відхилити наміри департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації постійної комісії обласної ради з питань екології та енергозбереження погодити плановану діяльність ТОВ «Кривбас Цемент Пром» з видобутку залізорудної сировини на території цього заповідного об'єкту. Як наслідок, директор департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації Стрільць Р. О. у своєму листі від 30.11.2018 року, всх. № 3-7482/261-18, змушений був повідомити, що «встановлення та винесення в натуру меж ландшафтного заказника загальнодержавного значення та місцевого значення «Балка Північна Червона» внесено до переліку природоохоронних заходів Дніпропетровської області, які будуть реалізовуватись у 2019 році».

**Микола КОРОБКО,**  
м. Кривий Ріг, газета «Промінь Просвіти Є», число 16-те за серпень 2019-го року.

## БАЛКА ПІВНІЧНА ЧЕРВОНА ЯК ЕТАЛОН ІЛЮЗОРНОГО ЗАПОВІДАННЯ

**ЗА повідомленням «Рудани», на сесії міськради від 31-го липня поточного року депутати підтримали рішення про визначення меж ландшафтного заказника «Балка Північна Червона», що розташований у Тернівському районі. Якщо так, то, з гіркістю жарту кажучи, минуло лише тридцять років, як міська влада Кривого Рогу спромоглася розглянути питання визначення його меж. І в цьому в. о. директора міського департаменту регулювання містобудівної діяльності та земельних відносин Олександр Бризецький бачить значне досягнення криворізької влади, депутатів обласної та міської рад. Але це далеко не так. До того ж, в офіційній інформації про XLIX сесію міської ради VII скликання про таке рішення нічого не сказано.**

Так ось, доля заснованого в червні 1988 року за пропозиціями громадськості і науковців заповідного об'єкта складна і трагічна. Слід відзначити, що на території, де постало місто Кривий Ріг, серед безлічі степових балок на початок колонізації дві з них одержали однакову назву – Червона. Та з них, що опинилася на південь від центру заснованого міста, припинила своє існування на початку епохи індустріалізації в СРСР через будівництво гіганта металургії - комбінату «Криворіжсталь». Інший, розташований на північній околиці міста і на-

званої згодом Північною Червоною, повезло більше. Побудований через балку в останні роки вісімнадцятого століття залізничний міст та підступи до нього перебували під суворою воєнізованою охороною до кінця 50-х років 19-го століття, що сприяло збереженню автентичного характеру природного стану довкілля. У 1960-ті роки за поданнями обласних організацій охорони природи за участі спеціалістів геологорозвідвальних і науково-дослідних установ, переважно системи Мінгео УРСР, були виявлені і затверджені більшість геологіч-

них пам'яток, які перебували на території України. Тоді ж у статусі пам'ятки природи республіканського значення були затверджені і відслонення порід криворізької серії в балці Північній Червоній, виходи яких розповсюджені по схилах балки. Уже в 1984 році була опублікована Карта геологічних пам'яток України, на якій зга-

дана пам'ятка позначена числом 60. У виданому у 1987 році довіднику-путівнику «Геологические памятники Украины» в описі цієї пам'ятки зазначено: «Відслонення балки Північної Червоної мають велике наукове значення. Унікальні виходи порід криворізької серії докембрійського віку дають можливість ознайомитися з геологією

Криворізького басейну. В районі балки зустрічаються цінні рослини, серед яких є декоративні, лікарські, медоносні види, а також кормові, фітомеліоративні, барвникові та інші. Рослинність типова для злаково-лугового степу. Реліктові, рідкісні і зникаючі види рослин також потребують охорони. Враховуючи виключну наукову і культурно-естетичну цінність цього району, тут необхідно створити ландшафтного заказника республіканського значення».

Згідно інформації, вміщеній в довіднику, площа земельного відводу, призначеного для пам'ятки, складає 28 га. На час зняття охоронного режиму мосту площа цілиного степової ділянки в межах балки значно перевищувала ста гектарів, і в разі її заповідання мав би місце значний позитивний природоохоронний ефект, оскільки від розміру заповідного об'єкта залежить міра стійкості його біорізноманіття проти шкідливих впливів і деградації.



(Продовження на 4-й стор.)

**Микола Іванович Коробко, Володимир Дмитрович Налужний,  
ГО «Криворізьке міське правозахисне товариство», 50099, м. Кривий Ріг, вул. Церковна,  
буд. 3, офіс 210; e-mail: m.i.korobko@gmail.com ; kmpzt@ukr.net**

У перші роки відродження незалежності України, в умовах тяжкого осмислення наслідків чорнобильської катастрофи, перед українським суспільством відкрився шлях екологізації свого життя. Були розроблені перші нормативні документи. Уже 26 червня 1991 року Постановою Верховної Ради УРСР був уведений в дію Закон УРСР «Про охорону навколишнього природного середовища». 29 жовтня 1992 року Постановою Верховної Ради України відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» з метою збереження та відтворення біологічного різноманіття, рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин і рослин України, було затверджене Положення про Червону книгу України. У наступні роки законодавець створив обширний корпус законів і

никами Криво-різького ботанічного саду НАН України Шоль Г.Н. і Красовою О. О)

Тваринний світ, з огляду на незначні площі степової ділянки, вражає своїм різноманіттям. Тут налічується близько чотирьохсот видів комах, значна кількість видів птахів, серед яких 28 з числа занесених до охоронних списків, кілька видів плазунів і ссавців (<http://pryroda.in.ua/step/biblio/krayeznavstvo/balka-pivnichna-chervona-krivij-rig/>). Картини складових ландшафту - рельєфу та елементів геологічної будови разом із степовим рослинним покривом створюють неповторної краси витвір природи, нерідко іменованій Перлиною Кривбасу (2, 3). Питання землекористування в межах обох заповідних територій, з огляду на існуючу офіційну документацію, суперечливе. Охоронне зобов'язання одного

## БАЛКА ПІВНІЧНА ЧЕРВОНА ЯК ЕТАЛОН ІЛЮЗОРНОГО ЗАПОВІДАННЯ

(Продовження. Початок на 3-й стор.)

Крім того, зі зростанням розміру площі зростають естетичні цінності ландшафтних об'єктів. Затвердження Постановою РМ УРСР від 12.12.1983 року статусу Ландшафтного заказника загальнодержавного (республіканського) значення «Балка Північна Червона» площею 28 га і затвердження рішенням обласного виконкому від 09.06.1988 року статусу Ландшафтного заказника місцевого значення «Балка Північна Червона» площею 26 га залишилися номінальними. За відсутності землепорядчої документації по сьогоднішній день не встановлені межі згаданих трьох заповідних об'єктів і невідомо, яким чином вони співвідносяться. За таких умов, збереження їхньої цілісності залежало і залежить від керівництва місцевих органів влади, на чолі яких в різні часи стояли Гутовський Г. І., Любоненко Ю. В. і нині – Вілкул Ю. Г. Всі названі особи не мали жодного інтересу до забезпечення природоохоронного статусу зазначених територій як справи неприбуткової і клопітної. У кращому разі згадані керівники міста під час своєї діяльності роками не звертали уваги на відсутність землевідведення для об'єктів заповідного фонду, на цілковиту незахищеність їх від варварських палів і браконьєрства, у гіршому – незаконно надавали дозволи на землекористування за рахунок земель таких об'єктів. Так, на початку 80-их років минулого століття голова міської ради Гутовський Г. І. розпорядився віддати в розпорядження новоствореного садового кооперативу, під виглядом регуль-тивованої, земельну ділянку цілинного степу, в результаті чого геологічна пам'ятка «Відслонення порід криворізької серії в балці Північній Червоної» втратила половину своїх відслонень. У газеті «Червоний гірник» свої застереження з цього приводу у свій час опублікували криворізький письменник В. Яцик, а також і автор цього допису, але чорну справу було зроблено. Ця накува втрата жодним чином офіційно не зафіксована, і знищений геологічний об'єкт відповідними службами по цей час зображується як існуючий. Статтею 60 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» передбачено, що органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи місцевого самоврядування сприяють охороні й збереженню територій та об'єктів природно-заповідного фонду, виконанню покладених на них завдань.

Практика поведінки криво-різької влади з одним із найцінніших місцевих природоохоронних об'єктів свідчить про ставлення влади до них лише як до можливого джерела прибутку. Прикладом такого підходу є ставлення міської влади до планованої діяльності ТОВ «Кривбасцементпром» з організації видобутку окислених залізистих кварцитів для отримання добавки до цементу на ділянці Червона Балка. За весь період підготовки проекту до громадського слухання щодо оцінки впливу на довкілля і на час проведення самого слухання жодної інформації про ставлення до цієї загрози існуванню самого об'єкту ПЗФ ні постійної комісії міської ради з питань природокористування, екології, охорони здоров'я та соціального захисту на-селення, ні управління екології виконкому Криворізької міської ради у публічному просторі не з'являлося. Більше того, на пленарному засіданні 40-ї сесії міської ради, що мало місце у жовтні 2018 року, навіть не було включено до черги денної. запропоноване депутаткою Людмилою Бурман питання організації охорони території ландшафтного заказника «Балка Північна Червона». Підсумовуючи сказане, маємо констатувати, що виживання двох однойменних заказників «Балка Північна Червона», як і інших подібних об'єктів на Криворіжжі, залишається справою активної громадськості, якій постійно доводиться виборювати це право у далекої від екологічної проблематики влади.

**Микола КОРОБКО,**

**м. Кривий Ріг, газета «Промінь Просвіти Є», число 15-те за серпень 2019-го року.  
На світлинні: під час моніторингу на території заказнику.**

**Фото Сергія ДАШКОВСЬКОГО.**

## Проблеми віртуального існування вітчизняного заповідного фонду

програм розвитку природоохоронної галузі, що, за оцінками багатьох експертів, дає можливість вважати українське правоохоронне законодавство одним із кращих у Європі. Додаткового імпульсу його розвитку в напрямку до адаптації до європейського законодавства додало долучення України до участі в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, яка у повному обсязі набула чинності 1 вересня 2017 року. Згідно з правилами юриспруденції і конституційної норми, вимоги законів підлягають виконанню. Практика природоохоронної діяльності в Україні свідчить про численні факти ігнорування цих вимог як з боку населення, так і з боку владних структур.

Про стан дотримання вимог законодавства у сфері захисту біорізноманіття можна прослідкувати на прикладі міста Кривого Рогу Дніпропетровської області. Згідно з опублікованим управлінням екології виконкому Криворізької міської ради в 2017 році переліком об'єктів природнозаповідного фонду міста Кривого Рогу, на території міста нараховується 14 таких об'єктів загальною площею близько 375 гектарів, із них 4 об'єкти штучного чи посттехногенного походження загальною площею близько 250 га (1). Навіть беручи до уваги той факт, що місто з тривалою історією промислового розвитку має обмежені можливості для створення об'єктів ПЗФ, наведені вище показники заповідності є надмірно низькими. За часів незалежності заповідний статус на території міста додатково надано лише 5-ти об'єктам ПЗФ. Для повноцінного функціонування будь-якого об'єкта необхідно забезпечити його охоронний статус, найважливішими складовими якого є розроблення проекту землеустрою і винесення меж об'єктів у природу. На теперішній час лише на 3 об'єкти із зазначених 14-ти розроблена землепорядна документація, і межі жодного з об'єктів не винесені в природу. Особливо показовим, з точки зору на порочну практику формального заповідання, є історія набуття відповідного статусу ландшафтним заказником загальнодержавного значення «Балка Північна Червона», затвердженням Постановою РМ УРСР від 12.12.1983 року. Заказник розташований на ділянці цілинного степу площею 28 га в межах балки Північна Червона. Через штучне обмеження розмірів площі заказника за його межами опинилися ділянки з аналогічним складом біоти, які частково були віднесені до однойменного ландшафтного заказника місцевого значення, створеного за Рішенням виконкому Дніпропетровської обласної ради від 09.06.1988 року. Відсутність цілісного бачення в процесі формування проектних матеріалів щодо історичної необхідності збереження цінного природного об'єкта призвела до серії методичних і організаційних ускладнень процесу заповідання, які вкрай негативно позначилися на дотриманні його охоронного статусу.

Ймовірно, що біота, яка населяє територію реліктового степу на схилах балки Північної Червоної, найбільшою мірою серед всіх існуючих на цей час біотопів Криворіжжя збереглася в наближеному до природного походження стані. Як зазначено в «Програмі охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки (Додаток до рішення обласної ради від 24 грудня 2004 року, № 495 – 24/IV)», «видове різноманіття регіону (близько 2000 видів вищих рослин і 12000 тисяч видів тварин) сконцентровано лише на 5 – 7 відсотках території. Більше 90 відсотків території області населено 15 – 20 відсотками загальної кількості видів регіону. «На папері» охороняються лише 3 відсотки видів живих організмів, які включено до регіональних Червоних списків та Червоної книги України».

З огляду на наведену характеристику стану збереження біорізноманіття в області, роль балки Північної Червоної, на території якої зростають 14 із 66 видів рідкісних і зникаючих рослин із Списку рослин Дніпропетровської області, занесених до Червоної книги України, та 57 із 450 видів рослин, включених до Червоної книги Дніпропетровської області, неоціненна (Списки наведених видів рослин, які ростуть на території балки, люб'язно надані нам науковими співробіт-



з них формально покладене на виконком Тернівської районної у місті ради, але будьякі охоронні заходи щодо нього не практикуються. Згідно з Положенням про ландшафтний заказник загальнодержавного значення у редакції від 29.12.18 р., територія, оголошена Заказником, не вилучена з користування виконком Тернівської районної у місті Кривий Ріг ради, який є землекористувачем, що здійснює на ній свою діяльність згідно із зазначеним Положенням (<https://menr.gov.ua/timeline/Prirodnozopovidniy-fond.html>).

В інформації, наданій нам головою Тернівської районної у місті ради, слушно зазначено, що наведене в Положенні визначення землекористувачем території Ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Балка Північна Червона» виконком Тернівської районної у місті Кривий Ріг ради суперечить чинному закону України «Про природно-заповідний фонд України», Бюджетному кодексу та делегованим виконкомом районних у місті Кривому Розі радам повноважень (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>).

На «Схемі охорони природи» Генерального плану м. Кривого Рогу контури обох заказників зображені у вигляді ізометричних прямокутників, причому контур заказника місцевого значення майже повністю розташований на залісненій території ([https://kr.gov.ua/ua/st/pg/190813386916901\\_s/](https://kr.gov.ua/ua/st/pg/190813386916901_s/)).

На планах Виробничого об'єднання «Укрдержліспроект» територія заказника загальнодержавного значення входить до складу земель лісового фонду і складається із контурів окремих виділів (частин лісових кварталів), на яких відсутні лісові насадження (<http://www.lisproekt.gov.ua/dzerzhinskelisnistvo>).

Згідно з інформацією Відділу у Криворізькому районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області, право користування землею у встановленому законодавством порядку в межах обох проголошених заказників не оформлено. За 35 років свого існування державний ландшафтний заказник «Балка Північна Червона» так і не удостоївся набути повноцінного статусу, оскільки по цей час відсутня його землепорядна документація, не винесені в природу межі. Звернення до державних органів із запитом щодо недотримання охоронного статусу об'єктів ПЗФ завершуються посиланнями на труднощі і обіцянками звернути увагу та пропозиціями звертатися до суду, в той час як населення діє на території за своїм, далеко не екологічним, баченням.

**Зі збірки «Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 16, Т. 3. – С. 385–389. За матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Захист та охорона біорізноманіття України».**

**На світлинні: гонки на території заказника.**

**Фото Сергія ДАШКОВСЬКОГО  
з архіву газети «Промінь Просвіти Є».**

(У скороченому вигляді. Закінчення – у наступному числі спеціального екологічного випуску).

Промінь Просвіти Є  
Видавець і засновник – ГО «Криворізьке міське правозахисне товариство».  
Свідцтво про державну реєстрацію  
№ 2162 – 900 р, видане 23.02.2017 р.  
Передплатний індекс: 60093  
Адреса редакції: 50099, м. Кривий Ріг,  
вул. Церковна, буд. 3, к. 210. e-mail: kmpzt@ukr.net.  
Тел. 067-568-39-73

Редактор газети: Сергій ЗІНЧЕНКО.  
Редакційна колегія: Сергій ДАШКОВСЬКИЙ,  
Сергій ЗІНЧЕНКО, Олександр ЧИЖИКОВ,  
**Микола КОРОБКО** (голова об'єднання)  
Логотип виготовив Вадим БОРИСЕНКО.  
Газета виходить двічі на місяць.  
Комп'ютерна верстка Л. ВЕРЬОВКИ.

Відповідальність за точність наведених фактів,  
цифр та імен несуть автори матеріалів.  
Редакція не рецензує і не повертає рукописи.  
За умови використання наших  
матеріалів посилання на газету  
«Промінь Просвіти Є» обов'язкове.

Газета,  
починаючи  
з числа 13 (81),  
у друкованому вигляді  
не виходить.